

Антоніна Царук
НАЦІЄОЗДОРОВЧА СМІХОТЕРАПІЯ
ВІД БОРИСА РЕВЧУНА

Ревчун Борис. Усякі думки в чотири рядки. – Кропивницький : Поліграф-Сервіс, 2017. – 272 с.

Дискусії про значення сміху в житті людини, якщо вдається до історичного екскурсу і вчитатися в промовистий список учасників словесних баталій, потверджують цікавих у думці, що сміх – справа серйозна, тонке мистецтво, здатне засвідчити глибокий і гнучкий розум, розставити відповідні акценти, щоб зі сміху люди були. Тож візьмемо на себе сміливість долучити і своїх п'ять копійок, аби не бути голослівними в такій поважній роботі, як аналіз, сказати б, «сміхотворного трактату», або «творчого доробала», за визначенням самого автора, Бориса Ревчуна, відомого гумориста й сатирика, котрий як почав сміятися над суспільним глупством і приватною дурнею ще з середини 80-х років минулого століття, то вже жодна столична багатотиражка, солідний журнал чи інші білоронячі відомості без його афоризмів почувалися прісно на цьому світі.

Широка душа Бориса Григоровича успішно трудилася в душі часу, себто почувалася багатостатковим: він доцент, кандидат економічних наук, член НСПУ, частий завсідник тодішніх гумористичних передач республіканського штибу «А ми до вас в ранковий час», «Від суботи до суботи», співавтор антології сміху «П'яте колесо», читабельний жартівник-філософ, вислови якого друкують Київ, Москва, Нью-Йорк, а ще автор численних публіцистичних і наукових статей, спогадів, нотаток мандрівника, одноосібних гумористичних збірок («Мініатюри без цензури», «Куточки зору», жартівливого тлумачного словника для англомовних гурманів «Dictionary for Fun»).

Тож, шановний читачу, порадіймо, що завдяки невтомному прибиранню авгієвих стаєнь (скільки рукописів нині припадає пилу у творчих шухлядах!) нам пощастило взяти до рук нову збірку знаного сміхотворця «Усякі думки в чотири рядки», де автор не зраджує своєму амплу, пропонуючи віршовані «злобинки» і «нетлінки», які не потрапили в торбу «Пегасові під хвіст», парадоксальним чином поєднуючи філософічність і ліризм, психологічну спостережливість та іронічно-сардонічний сміх. Тим паче, що рятувати роботу оригінального сміхотворця, котрий уперше став на стезю віршування, потреба відпала: сам автор генерував цю ідею переконливо і вичерпно:

До книги передмова – це візитка
І своєрідна Аріадни нитка.
Як текст за змістом й формою – полова,
То не врятує жодна передмова.

Усвідомлення сміху як мистецтва слова бере початок від «Поетики» Арістотеля, хоча друга її книга немов зумисне загубилася. І ми з Вами розуміємо чому: значно легше керувати людьми, маніпулюючи їхнім почуттям страху, аніж насадити стереотипи поведінки в голови, що не лишень усе піддають сумніву, але й піднімають курям на сміх.

З м'яким характером старих і молодих
Цінує можновладець деспотичний.
Мотузки завжди легше вити з тих,
Хто в ниточку витягуватись звичний.

Відповідаючи на питання, звідки береться смішне у вчинках і висловлюваннях, вдамося до розкладання по полицках складників сміху. Це уподібнення кращого до гіршого і навпаки, плетіння семи мішків гречаної вовни – очевидне виснування непослідовностей з порушення логічного ланцюжка (це як на городі бузина, а в Києві дядько). Окрім того, смішне народжується з вибору речей мало достойних для високоповажних осіб, звідси – вибір відповідних героїв-блазнів.

Відтак письменник-гуморист чи сатирик свідомо перебирає на себе роль блазня, якому дозволено мовити все, дивитися на речі з неочікуваного ракурсу. У його висловлюванні смішне виникає з уживання слів високого стилю для означення речей і явищ, котрі не варті виїденого яйця; створюється плутанина подібних слів для позначення різних речей, застосовується прийом повторень і словесної гри, контрастних зіставлень, аби вилучити з полови дорогоцінне зерно відкриття. Додамо, що сучасна доба грає на інтертекстуальних зіставленнях високої класики. Ось і

Борис Ревчун, аби інтерпретувати болісну проблему, закликає у спільники не абикого – самого Шекспіра:

Нема на світі більш сумної повісті,
Ніж повість про паплюження ідеї.
Ми дочекалися-таки свободи совісті,
Та більше виграли безсовісні від неї.

Відкриття гумориста виростає з осучасненого тлумачення народної приказки:

Чужа дитина виростає швидко,
Ба більше – як дитина урядовця,
Що надшвидкими темпами нерідко
Зростає до державного службовця.

На межі реального буття і віртуальних прогнозів людинознавця і філософа часом надibuєш катрени, від сардонічного сміху яких іде мороз шкірою:

У черзі першою звикає бути влада,
Народ стоїть далеко за порогом.
Тоді, як за народом стане правда,
Попереду не буде вже нікого.

Сатиричне обличчя свого часу писати, мабуть, і легко, і важко водночас. Ще решето сіє, ще може змінитися суспільний вітер, ще обережні вичікують, як корегувати власні висловлювання, аби й тебе бозна-куди не завіяло, однак філософ не втомлюється ректи: глобальний вплив на завтрашню погоду визначають загальнолюдські цінності. У гіршому випадку – суспільні вади і хиби, які протягом тисячоліть майже не змінилися: давні страхи і забобони, жага влади й рефлекс володіння речами, підкорення слабших і бачення порошок в чужому оці... Щоб донести ядро свого відкриття, письменник мусить не тільки поєднувати в одній особі дві іпостасі – філософа і правдоруба (і це не виняток, а аксіома), але й знайти інтонаційний малюнок. У той час як філософ розмірковує про аналіз типових явищ з метою узагальнення («Що хама, що бандити грізні – / Для типажів важливо це...»), правдолюб ріже правду-матку безоглядно: «Обличчя у людей всі різні, / А морди – на одне лице». На прийомі наративного контрасту відстороненої споглядальності та кричущої несправедливості – цеглинок художнього світу цієї збірки – народжується диво «звичайного» відкриття.

Синтези-аналізи філософа дають підстави виснувати, що у світі абсурду, де правила гри змінюються під час гри, тільки здоровий сміх може врятувати душевне здоров'я гравця, не убезпеченого щомиті отримати жовту (або й червону) картку і втратити шанс реалізувати власні навички і вміння. Світ навиворіт, де гравець може перетворитися на м'яч чи просто номер у чужій грі... Тож сміх виступає протестом проти упредметнювання:

Інтелігент вам не влаштує сцен,
Інтелігент не збреше вам ні грама,
Інтелігент не лізе на рожен,
Інтелігент – це знахідка для хама.

Борис Ревчун, економіст за фахом, філософ за світовідчуттям і «тихий» бунтівник за вдачею, озброївшись скальпелем сумніву, художньо досліджує усталені поняття, явища, людські стосунки. Його тверезий розум має дитинне прагнення – зламати іграшку, аби зрозуміти, як вона влаштована, які зв'язки визначають її функції. У цій банальності є цікавий поворот: іграшка – ти сам у системі стереотипів...

Коли щось дороге стоїть на карті
І в голову думки зрадливі пруться,
Є диваки, які чогось та варті,
Якраз тому вони не продаються.

Багата палітра досліджень гумориста і сатирика втиснена в лаконічну форму, втішаючи шанувальників афористичного висловлювання: «Весь світ сьогодні завалив Китай / Дешевою, добротною халтурою», «Дарма варити кашу з тим, / Кого не переварюєте ви», «Поганий дурень той, який / Не мріє стати ідіотом», «За дурістю дорослий ідіот / Обов'язково перевершить немовля», «Що менше знаємо ми жінку, / То більше любимо її», «Утерпіти так важко без жінок, / Та значно важче довго їх терпіти», «За собою вимкніть світло, / Як виходите в тираж», «Не

переходь начальникам дорогу / У місці, не дозволенім тобі!», «Совок не може жити без сміття», «Якщо в раю росте один лиш райський сад, / То як там жити без свинарника й городу?» тощо. Кожен, сподіваюся, знайде на власний смак.

Насамкінець варто згадати африканський міф про створення світу: «Засміявся Бог – і народилось семеро богів, які стали правувати над світом, вибухнув він сміхом – і постало світло, засміявся вдруге – постала вода, а на сьомий день його сміху з'явилася душа...». Тож сміймося, аби звільнитися від страху перед майбутнім, аби змаліли штучно вибудувані перепони, аби почуватися деміургом, зі сміху якого постає новий світ...